

Стріховський Дмитро. Соціально-економічні аспекти розвитку підприємництва у молочному бізнесі України. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2026. Випуск 1. С. 212-221.

DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2026.01.212>

УДК: 338.43:637.1:334.72:316.42

JEL Classification: Q13, L26, J43, O18, R11

Стріховський Дмитро

аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

E-mail: dstrikhovskiy@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4181-8573

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА У МОЛОЧНОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ

Анотація

Вступ. Молочний бізнес є однією з базових складових агропродовольчого сектору України, що забезпечує населення продуктами харчування, формує зайнятість у сільській місцевості та сприяє розвитку підприємницької діяльності у суміжних галузях економіки. Водночас функціонування молочної галузі відбувається в умовах значних економічних і соціальних трансформацій, пов'язаних із воєнними ризиками, погіршенням демографічної ситуації на сільських територіях, інфляційними процесами та інтеграцією до європейського економічного простору.

Методи. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Для дослідження соціально-економічних аспектів розвитку підприємництва у молочному бізнесі застосовано системний підхід, методи наукового узагальнення, економічного та інституційного аналізу. Оцінювання сучасного стану молочної галузі, тенденцій розвитку підприємництва, рівня кооперації, цифровізації та впливу економічних і соціальних чинників здійснювалося із використанням статистичного, порівняльного, монографічного та аналітичного методів. Обґрунтування напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств молочної галузі здійснено із застосуванням структурно-логічного методу та методу абстрагування.

Результати. Досліджено соціально-економічні аспекти розвитку підприємництва у молочному бізнесі України та визначено основні чинники, що впливають на ефективність функціонування підприємств молочної галузі в умовах воєнних і євроінтеграційних викликів. Встановлено, що розвиток молочного підприємництва значною мірою залежить від рівня державної підтримки, інвестиційної активності, розвитку кооперації, цифровізації виробничих процесів та адаптації до стандартів ЄС. Обґрунтовано пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності молочного бізнесу, які передбачають модернізацію виробництва, розвиток сімейного фермерства, впровадження цифрових технологій, підтримку виробництва продукції з високою доданою вартістю та удосконалення інституційного середовища функціонування галузі.

Перспективи. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні механізмів підвищення економічної стійкості підприємств молочної галузі, розвитку цифровізації виробничих і логістичних процесів та удосконаленні інструментів державної підтримки молочного бізнесу. Особливої актуальності набувають дослідження розвитку кооперативних форм господарювання, ESG-орієнтованих моделей управління, виробництва продукції з високою доданою вартістю та адаптації підприємств молочної галузі до вимог європейського ринку в умовах воєнних і євроінтеграційних трансформацій.

Ключові слова: молочний бізнес, підприємництво, молочне скотарство, переробка молока, соціально-економічний розвиток, кооперація, цифровізація, конкурентоспроможність, державна підтримка, ланцюги доданої вартості, продовольча безпека, євроінтеграція.

Вступ.

Молочний бізнес є однією з базових складових агропродовольчого сектору України, що забезпечує населення продуктами харчування, формує зайнятість у сільській місцевості та сприяє розвитку підприємницької діяльності у суміжних галузях економіки. Водночас функціонування молочної галузі відбувається в умовах значних економічних і соціальних трансформацій, пов'язаних із воєнними ризиками, погіршенням демографічної ситуації на сільських територіях, інфляційними процесами та інтеграцією до європейського економічного простору.

Розвиток підприємництва у молочному бізнесі має важливе значення не лише для забезпечення продовольчої безпеки держави, але й для підтримки економічної активності у сільських громадах, формування доданої вартості та зростання доходів населення. У сучасних умовах особливої актуальності набуває формування ефективних моделей організації молочного бізнесу, здатних забезпечити адаптацію до ринкових змін та підвищення конкурентоспроможності продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У наукових працях О. А. Шуст, І. В. Свиноуса, М. І. Ібатулліна, О. О. Красноруцького, В. В. Антощенкової, В. В. Лаврук, А. В. Можелянської, М. Волощука та інших дослідників розглядаються організаційно-економічні, інституційні та інноваційні аспекти розвитку молочного скотарства, кооперації, цифровізації та модернізації підприємств молочної галузі. Значна увага у наукових публікаціях приділяється проблемам підвищення конкурентоспроможності молочного бізнесу, адаптації до стандартів ЄС, розвитку кооперативного руху та впровадження інноваційних технологій у виробництві й переробці молока. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання формування ефективного інституційного середовища розвитку підприємництва у сфері виробництва та переробки молока, розвитку цифрово орієнтованих ланцюгів доданої вартості, ESG-орієнтованих моделей управління та механізмів підвищення стійкості молочного бізнесу в умовах воєнних і євроінтеграційних викликів.

Мета.

Метою статті є дослідження соціально-економічних аспектів розвитку підприємництва у молочному бізнесі та визначення напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств молочної галузі.

Методологія дослідження.

У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Для дослідження соціально-економічних аспектів розвитку підприємництва у молочному бізнесі застосовано системний підхід, методи наукового узагальнення, економічного та інституційного аналізу. Оцінювання сучасного стану молочної галузі, тенденцій розвитку підприємництва, рівня кооперації, цифровізації та впливу економічних і соціальних чинників здійснювалося із використанням статистичного, порівняльного, монографічного та аналітичного методів. Обґрунтування напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств молочної галузі здійснено із застосуванням структурно-логічного методу та методу абстрагування.

Результати.

Молочний бізнес України охоплює виробництво молока, його переробку, логістику, збут і супровідні види економічної діяльності, формуючи важливу складову агропродовольчої системи держави. Функціонування молочної галузі має вагоме соціально-економічне значення, оскільки молочне скотарство забезпечує населення соціально важливими продуктами харчування, створює робочі місця у сільській місцевості та формує джерела доходів для сільських домогосподарств. Крім того, розвиток молочного бізнесу сприяє підтримці економічної активності у суміжних галузях, зокрема кормовиробництві, ветеринарному забезпеченні, логістиці та харчовій промисловості.

Науковці аграрно-економічного напрямку підкреслюють, що молочне скотарство виконує не лише виробничу, а й важливу соціальну функцію, оскільки забезпечує стабільність розвитку сільських територій та сприяє збереженню трудового потенціалу села [1].

На думку дослідників, розвиток молочного підприємництва є одним із ключових чинників підтримки зайнятості населення у сільській місцевості, де альтернативні можливості працевлаштування часто є обмеженими [2]. У сучасних умовах молочна галузь відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, оскільки молоко та молочні продукти належать до базових продуктів харчування.

Водночас сучасний розвиток молочного бізнесу супроводжується структурними трансформаціями, зумовленими зміною організаційно-економічної моделі функціонування галузі. Однією з основних тенденцій є поступова концентрація виробництва молока у великих сільськогосподарських підприємствах та промислових молочних комплексах. Це пов'язано з необхідністю підвищення ефективності виробництва, впровадження сучасних технологій та забезпечення відповідності продукції міжнародним стандартам якості й безпеки.

За даними Державної служби статистики України, упродовж останніх років спостерігається скорочення кількості господарств населення, що утримують корів, тоді як частка промислового виробництва молока поступово зростає. У 2024 р. сільськогосподарські підприємства забезпечували близько 40 % загального обсягу виробництва молока, тоді як решта продукції вироблялася у господарствах населення. При цьому саме промислові підприємства формують основну частину товарного молока, що надходить на переробку.

На думку науковців, процес концентрації виробництва має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, великотоварне виробництво забезпечує можливість впровадження інноваційних технологій, автоматизованих систем доїння, цифрового моніторингу продуктивності стада та сучасних методів управління виробничими процесами. Це сприяє підвищенню продуктивності праці, покращенню якості молока та зниженню виробничих витрат. З іншого боку, скорочення частки дрібних виробників може негативно впливати на рівень зайнятості населення у сільській місцевості та посилювати соціально-економічні диспропорції розвитку сільських територій [3].

Водночас значна частка виробництва молока все ще припадає на господарства населення, що зумовлює потребу у розвитку кооперативних форм підприємництва та інтеграції дрібних виробників у сучасні ланцюги доданої вартості. У цьому контексті особливого значення набуває розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, які дозволяють об'єднувати ресурси дрібних виробників, покращувати якість молочної сировини, забезпечувати централізоване охолодження та транспортування молока, а також розширювати доступ до фінансових ресурсів і сучасних каналів збуту продукції.

Представники інституційного напрямку економічної теорії зазначають, що ефективний розвиток дрібнотоварного виробництва можливий лише за умови формування належного інституційного середовища, яке забезпечує кооперацію, доступ до ринкової інфраструктури та державну підтримку підприємництва [4]. Саме інтеграція дрібних виробників у сучасні ланцюги доданої вартості сприяє підвищенню економічної стійкості молочного бізнесу та розвитку сільських територій.

Суттєвий вплив на розвиток підприємництва у молочному бізнесі мають економічні чинники, які визначають рівень рентабельності виробництва, інвестиційну активність підприємств та конкурентоспроможність молочної продукції. У сучасних умовах функціонування молочної галузі відбувається під впливом зростання виробничих витрат, нестабільності ринкового середовища та посилення цінових диспропорцій між виробниками сировини й переробними підприємствами.

Однією з основних економічних проблем молочного бізнесу є постійне зростання собівартості виробництва молока. Підвищення цін на корми, енергоносії, ветеринарні препарати, паливно-мастильні матеріали та логістичні послуги суттєво впливає на фінансові результати діяльності підприємств молочної галузі. У структурі собівартості виробництва молока найбільшу частку займають витрати на корми, які у 2024 р. формували понад 50–60 % загальних виробничих витрат. Крім того, зростання тарифів на електроенергію та паливо призвело до суттєвого підвищення витрат на утримання тваринницьких комплексів, охолодження молока та транспортування продукції.

У цьому контексті науковці зазначають, що висока ресурсоемність молочного скотарства є однією з ключових причин низької економічної стійкості галузі [5]. На думку дослідників аграрної економіки, молочне виробництво характеризується тривалим періодом окупності інвестицій, високою залежністю від коливань цін на корми та значною капіталомісткістю виробничих процесів [6]. Це обмежує можливості розвитку малого та середнього підприємництва у молочної галузі, особливо в умовах економічної нестабільності та воєнних ризиків.

Поряд із зростанням виробничих витрат складною проблемою для виробників молока залишається нестабільність закупівельних цін на молочну сировину. Цінові коливання на внутрішньому ринку часто не компенсують зростання виробничих витрат, що негативно впливає на рівень прибутковості підприємств. Упродовж останніх років спостерігалася значна волатильність закупівельних цін на молоко, що ускладнює довгострокове планування діяльності виробників та стримує інвестиційну активність. Особливо вразливими до цінових коливань є дрібні виробники, які мають обмежені можливості впливу на формування цінової політики переробних підприємств.

Важливим економічним чинником розвитку підприємництва у молочному бізнесі є доступ до фінансово-кредитних ресурсів. Високий рівень капіталомісткості молочного скотарства потребує значних інвестицій у будівництво та модернізацію ферм, закупівлю обладнання, оновлення поголів'я та впровадження сучасних технологій виробництва. Проте для значної частини суб'єктів господарювання доступ до банківського кредитування залишається обмеженим через високі процентні ставки, недостатній рівень заставного забезпечення та високі ризики аграрного виробництва.

За оцінками експертів, будівництво сучасної молочної ферми потребує інвестицій у межах 5–10 тис. дол. США на одне скотомісце, що є суттєвим фінансовим навантаженням для більшості виробників. Водночас рівень інвестиційної активності у молочної галузі залишається недостатнім [7]. Частина підприємств відкладає реалізацію інвестиційних проєктів через високий рівень економічної невизначеності, воєнні ризики та складність прогнозування ринкової кон'юнктури.

Додатковим негативним чинником розвитку молочного бізнесу є зростання логістичних витрат, пов'язане з порушенням транспортної інфраструктури та збільшенням вартості транспортних послуг. У 2024 р. логістичні витрати у структурі собівартості молочної продукції зросли до 20–25 %, тоді як у довоєнний період їх частка становила близько 10–15 %. Це суттєво знижує конкурентоспроможність молочної продукції та обмежує можливості розширення експортної діяльності.

У зв'язку з цим науковці підкреслюють, що економічна ефективність молочного бізнесу значною мірою залежить від рівня інтеграції виробництва, переробки та збуту продукції [8]. Формування інтегрованих ланцюгів доданої вартості, розвитку кооперації та впровадження цифрових технологій дозволяють скоротити транзакційні витрати, покращити управління ресурсами та підвищити прибутковість підприємств молочної галузі.

У сучасних умовах підвищення економічної стійкості молочного бізнесу потребує

комплексного підходу, який передбачає вдосконалення механізмів державної підтримки, розвиток фінансово-кредитного забезпечення, стимулювання інвестиційної діяльності, модернізацію виробництва та розвиток кооперативних форм господарювання.

Соціальний аспект розвитку молочного підприємництва тісно пов'язаний із підтримкою життєздатності сільських територій, оскільки молочне скотарство традиційно є одним із найбільш соціально орієнтованих напрямів аграрного виробництва. Функціонування підприємств молочної галузі забезпечує зайнятість населення, формує доходи сільських домогосподарств та сприяє розвитку локальної економіки. Для багатьох сільських територій виробництво молока залишається одним із ключових джерел економічної активності та важливою складовою продовольчого забезпечення населення.

У цьому контексті науковці підкреслюють, що молочне скотарство виконує не лише виробничу, а й важливу соціальну функцію, оскільки забезпечує стабільність розвитку сільських громад та сприяє збереженню трудового потенціалу села [9]. На відміну від окремих сезонних видів аграрної діяльності, виробництво молока потребує постійної зайнятості працівників упродовж року, що створює стабільні робочі місця та сприяє зниженню рівня безробіття у сільській місцевості.

Поряд із забезпеченням зайнятості населення розвиток молочного підприємництва позитивно впливає на функціонування локальної інфраструктури сільських територій. Діяльність молочних ферм і переробних підприємств стимулює розвиток транспортної інфраструктури, ветеринарного обслуговування, кормовиробництва, торговельної мережі та сфери послуг. Крім того, молочний бізнес формує податкові надходження до місцевих бюджетів, що створює фінансову основу для розвитку територіальних громад.

За даними Державної служби статистики України, значна частина сільського населення традиційно залучена до виробництва молока, особливо у господарствах населення та сімейних фермерських господарствах. Водночас упродовж останніх років спостерігається скорочення чисельності зайнятих у молочному скотарстві, що пов'язано із процесами урбанізації, трудовою міграцією та концентрацією виробництва у великих аграрних підприємствах.

Унаслідок цих процесів суттєвим викликом для розвитку молочного підприємництва стають міграція населення та старіння сільських територій. Значна частина молоді залишає сільську місцевість через обмежені можливості працевлаштування, низький рівень доходів та недостатній розвиток соціальної інфраструктури. У результаті у багатьох регіонах спостерігається дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері тваринництва, ветеринарного забезпечення та переробки молока.

Додатково проблема кадрового забезпечення загострилася в умовах воєнних викликів. Мобілізаційні процеси, внутрішня та зовнішня міграція населення, а також скорочення чисельності працездатного населення негативно впливають на функціонування підприємств молочної галузі. За оцінками експертів аграрного ринку, дефіцит трудових ресурсів є одним із ключових факторів, що стримує розвиток тваринництва та обмежує можливості розширення виробництва молока.

За таких умов особливого значення набуває розвиток сімейного фермерства та кооперативних форм господарювання, які сприяють підвищенню економічної активності населення та створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості. Науковці зазначають, що підтримка малого та середнього підприємництва у молочної галузі є важливим чинником соціально-економічної стабільності сільських територій та збереження людського капіталу села [10].

Водночас підвищення соціальної ефективності молочного бізнесу потребує комплексного підходу, який передбачає розвиток сільської інфраструктури, підтримку підприємницької активності населення, удосконалення системи професійної підготовки кадрів та створення сприятливих умов для розвитку молодіжного підприємництва у молочної галузі.

В умовах євроінтеграції важливого значення набуває адаптація підприємств молочного бізнесу до стандартів ЄС щодо якості та безпечності продукції, оскільки відповідність європейським вимогам є необхідною передумовою підвищення конкурентоспроможності української молочної продукції та розширення доступу до міжнародних ринків. Гармонізація системи технічного

регулювання та контролю якості передбачає впровадження сучасних стандартів виробництва, модернізацію технологічних процесів і посилення вимог до безпечності харчових продуктів на всіх етапах виробничо-збутового ланцюга.

У цьому контексті особливу роль відіграє впровадження систем HACCP, які базуються на принципах аналізу небезпечних факторів та контролю критичних точок. Використання таких систем дозволяє забезпечити контроль якості продукції від виробництва молочної сировини до реалізації готових молочних продуктів кінцевому споживачу. Відповідно до вимог законодавства України, гармонізованого із нормами ЄС, система HACCP є обов'язковою для підприємств харчової промисловості, зокрема молокопереробних підприємств.

Поряд із удосконаленням системи контролю якості важливим напрямом модернізації молочного бізнесу є впровадження цифрової простежуваності продукції, яка забезпечує можливість відстеження походження молока та руху продукції на всіх етапах виробничого процесу. У країнах ЄС система простежуваності є базовим елементом контролю якості та безпечності харчових продуктів. Для українських підприємств це передбачає використання електронної ідентифікації тварин, цифрового обліку виробництва молока, автоматизованого документообігу та сучасних систем логістичного моніторингу.

Водночас процес адаптації до європейських стандартів тісно пов'язаний із автоматизацією виробничих процесів у молочному скотарстві та переробній промисловості. Використання автоматизованих систем доїння, цифрового моніторингу стану тварин, сенсорних технологій контролю якості молока та програмних комплексів управління виробництвом дозволяє підвищити продуктивність праці, покращити якість продукції та скоротити виробничі витрати. За оцінками міжнародних аналітичних компаній, впровадження цифрових технологій у молочному скотарстві дозволяє підвищити продуктивність молочного стада на 15–20 % та знизити витрати кормів і енергоресурсів на 10–15 % [11].

Крім того, важливим напрямом адаптації до європейських вимог є міжнародна сертифікація підприємств молочної галузі. Наявність сертифікатів відповідності міжнародним стандартам якості та безпечності продукції є важливою умовою виходу українських виробників на ринки ЄС та інших країн світу. За інформацією профільних асоціацій, упродовж останніх років кількість українських молокопереробних підприємств, які мають право експорту продукції до країн ЄС, поступово зростає.

Разом із тим адаптація підприємств молочного бізнесу до європейських стандартів потребує значних інвестицій у модернізацію виробництва, оновлення обладнання та розвиток лабораторного контролю. За оцінками експертів, модернізація середнього молокопереробного підприємства відповідно до вимог ЄС може потребувати інвестицій у межах 1–3 млн євро. Особливо складною залишається адаптація малих і середніх виробників молока, які часто мають обмежений доступ до фінансових ресурсів та сучасних технологій [12].

За даними Державної служби статистики України, у 2024 р. сільськогосподарські підприємства забезпечували близько 40 % загального виробництва молока, однак саме на них припадала переважна частина молочної сировини екстрагатунку, що відповідає вимогам переробних підприємств і міжнародних стандартів якості. Водночас у господарствах населення рівень відповідності молока сучасним стандартам безпечності залишається нижчим, що обмежує можливість його використання для промислової переробки та експорту.

У сучасних умовах адаптація молочного бізнесу до стандартів ЄС є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності галузі, розвитку експортного потенціалу та інтеграції українських виробників у європейські ланцюги доданої вартості. Реалізація цих процесів потребує комплексної модернізації виробництва, розвитку цифрових технологій, удосконалення системи контролю якості та активізації державної підтримки інноваційного розвитку молочної галузі.

Одним із перспективних напрямів розвитку підприємництва у молочному бізнесі є цифровізація виробничих і управлінських процесів, яка поступово стає важливим чинником підвищення ефективності функціонування підприємств молочної галузі. Впровадження цифрових

технологій сприяє оптимізації виробничих процесів, зниженню витрат, покращенню контролю якості продукції та підвищенню продуктивності праці.

У сучасному молочному скотарстві активно використовуються системи автоматизованого доїння, цифрового моніторингу стану тварин, електронного обліку продуктивності стада, сенсорні технології контролю якості молока та програмні комплекси управління фермою. Використання таких технологій дозволяє оперативно контролювати стан здоров'я тварин, рівень продуктивності, витрати кормів та ефективність виробничих процесів.

Поряд із цифровізацією виробництва важливого значення набуває розвиток цифрових платформ збуту продукції та електронного документообігу. Використання цифрових сервісів управління поставками, електронних торговельних платформ і систем GPS-моніторингу логістики сприяє підвищенню прозорості ринку, скороченню трансакційних витрат та оптимізації логістичних процесів. У сучасних умовах цифровізація стає необхідною умовою інтеграції підприємств молочної галузі у сучасні ланцюги доданої вартості та міжнародні ринки.

Водночас ефективний розвиток молочного підприємництва значною мірою залежить від рівня державної підтримки галузі. В умовах високої капіталомісткості молочного скотарства та нестабільності ринкового середовища особливого значення набуває реалізація комплексної державної політики, спрямованої на стимулювання інвестиційної діяльності, підтримку сімейних фермерських господарств, розвиток молочних кооперативів, удосконалення механізмів кредитування, модернізацію логістичної інфраструктури та підтримку інноваційних й екологічних технологій виробництва.

У цьому контексті одним із ключових напрямів державної підтримки є стимулювання інвестиційної активності підприємств молочної галузі. Модернізація ферм, оновлення обладнання, впровадження енергоефективних технологій та автоматизованих систем виробництва потребують значних фінансових ресурсів. Саме тому важливу роль відіграють програми пільгового кредитування, компенсації вартості обладнання та підтримки малого й середнього підприємництва у сільській місцевості.

Поряд із фінансовою підтримкою особливого значення набуває розвиток сімейних фермерських господарств і кооперативних форм господарювання. Розвиток молочних кооперативів дозволяє дрібним виробникам об'єднувати ресурси, покращувати якість молочної сировини, забезпечувати централізоване охолодження та транспортування молока, а також розширювати доступ до сучасних каналів збуту. Науковці зазначають, що кооперація є важливим чинником підвищення економічної стійкості дрібнотоварного виробництва та розвитку сільських територій [13].

Не менш важливим напрямом розвитку молочного бізнесу є модернізація логістичної інфраструктури та впровадження екологічно орієнтованих технологій виробництва. Використання енергоефективного обладнання, біогазових установок, сучасних систем утилізації відходів та ресурсозберігаючих технологій сприяє зниженню виробничих витрат і покращенню екологічних характеристик продукції.

У сучасних умовах перспективним напрямом розвитку молочного бізнесу є виробництво продукції з високою доданою вартістю, зокрема органічної продукції, сирів, функціональних молочних продуктів та продукції з покращеними екологічними характеристиками. Зростання попиту на органічні та функціональні продукти харчування на світовому ринку створює додаткові можливості для диверсифікації виробництва та підвищення прибутковості підприємств молочної галузі.

За оцінками міжнародних дослідницьких організацій, світовий ринок органічної продукції щороку демонструє стабільне зростання, а попит на продукцію з високою доданою вартістю постійно збільшується [14]. Для українських виробників це створює передумови для розширення експортної діяльності та інтеграції у міжнародні ланцюги постачання. Водночас виробництво такої продукції потребує впровадження міжнародних стандартів якості, модернізації виробництва та активізації інноваційної діяльності.

За таких умов розвиток цифровізації, державної підтримки, кооперації та виробництва продукції з високою доданою вартістю формує основу підвищення конкурентоспроможності молочного бізнесу та забезпечує передумови для його стійкого розвитку в умовах євроінтеграційних і воєнних викликів.

Висновки і перспективи.

Розвиток підприємництва у молочному бізнесі України має важливе соціально-економічне значення та є необхідною передумовою забезпечення продовольчої безпеки, розвитку сільських територій і формування конкурентоспроможного аграрного сектору. Сучасний розвиток молочної галузі супроводжується впливом економічних, демографічних, логістичних та інституційних викликів, що потребують комплексного підходу до вдосконалення системи управління підприємницькою діяльністю.

Важливого значення в сучасних умовах набуває формування ефективного інституційного середовища, здатного забезпечити підтримку інвестиційної активності, розвиток сімейного фермерства, кооперації та інтеграцію виробників у сучасні ланцюги доданої вартості. Поряд із цим підвищення ефективності молочного бізнесу значною мірою залежить від рівня технологічної модернізації виробництва, розвитку цифрової інфраструктури та впровадження міжнародних стандартів якості й безпечності продукції.

Пріоритетними напрямками розвитку молочного підприємництва є модернізація виробництва, розвиток кооперації, цифровізація бізнес-процесів, підтримка інноваційної діяльності та адаптація до стандартів ЄС. Реалізація зазначених заходів сприятиме формуванню стійкої моделі розвитку молочного бізнесу України та підвищенню його конкурентоспроможності в умовах глобальної нестабільності.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні механізмів підвищення економічної стійкості підприємств молочної галузі, розвитку цифровізації виробничих і логістичних процесів та удосконаленні інструментів державної підтримки молочного бізнесу. Особливої актуальності набувають дослідження розвитку кооперативних форм господарювання, ESG-орієнтованих моделей управління, виробництва продукції з високою доданою вартістю та адаптації підприємств молочної галузі до вимог європейського ринку в умовах воєнних і євроінтеграційних трансформацій.

Список використаних джерел

1. Шуст О. А., Свиноус І. В., Ібатуллин М. І., Сіра Ю. В., Артімонова І. В. Організаційно-економічні засади функціонування молочного скотарства в умовах воєнного стану в Україні. *Продовольчі ресурси*. 2023. Т. 11, № 20. С. 265–273. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2023-20-25>
2. Красноруцький О. О., Смігунова О. В., Чигринов Є. І. Стратегічні орієнтири управління розмірами та масштабами виробництва аграрних підприємств молочного напрямку. *Науково-технічний бюлетень ІТ НААН*. 2023. № 129. С. 90–102. DOI: <https://doi.org/10.32900/2312-8402-2023-129-90-102>
3. Басюркіна Н. Й. Особливості концентрації агропромислового виробництва України. *Економічні інновації*. 2013. № 52. С. 38–49.
4. Житник Т. П. Державна політика стимулювання розвитку дрібнотоварного аграрного виробництва як чинник підвищення зайнятості та доходів на селі. *Продуктивність агропромислового виробництва*. 2016. № 28. С. 22–28.
5. Шуляр А. Л., Шуляр А. Л. Інноваційний розвиток галузі молочного скотарства: світові тенденції та вітчизняні перспективи. *Інновації у вищій аграрній освіті та сталий розвиток сільського господарства Польщі та України*. 2021. С. 91–95.
6. Можелянська А. В., Сагачко Ю. М. Основні вектори переходу молочного скотарства на органічні технології. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 7. С. 45–51.
7. Волощук М. Теоретико-методологічні засади формування інноваційних механізмів розвитку підприємств – виробників молока. *Scientific Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Economics*. 2024. № 3–4. С. 30–36. DOI: <https://doi.org/10.31861/econojournal.2024.3-4.30-36>
8. Прусова Г. Методологічні та методичні підходи до оцінювання виробничого потенціалу аграрного

підприємства молочного напрямку. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2026. Т. 352, № 2. С. 575–581. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-352-2-89>

9. Лаврук В. В., Славина Н. А., Лаврук О. С. Управління розвитком сільськогосподарських обслуговуючих молочних кооперативів: проблеми та перспективи. *Агросвім*. 2022. № 9–10. С. 36–43. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.36>

10. Нікітченко С., Гуменюк В., Карпенко В., Андрушко В. Ризики та перспективи підприємницької діяльності у сфері виробництва молока. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2025. № 1. С. 504–512. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-67>

11. FAO. *Digital Technologies in Agriculture and Rural Areas – Status Report*. Rome : Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2022. URL: <https://www.fao.org>

12. Скопенко Н., Євсєєва-Северина І., Бовкун А. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку молока та молокопродуктів України. *Продовольчі ресурси*. 2019. Т. 7, № 13. С. 279–290. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2019-13-27>

13. Іщенко А. В., Свиноус І. В. Організаційно-економічні засади розвитку сільськогосподарської кооперації. *Економіка та управління АПК*. 2014. № 1. С. 77–83.

14. Стеценко А. Р., Орихівська О. М., Кононенко Н. О. Сучасний стан та потенціал розвитку органічного сектору України в умовах глобальних викликів. *Агроекологічний журнал*. 2026. № 1. С. 22–32. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.1.2026.301245>

Статтю отримано: 02.03.2026 / Рецензування 17.04.2026 / Прийнято до друку: 30.04.2026

Dmytro Strykhovskiy

Postgraduate Student

National University of Life Resources and Environmental Science of Ukraine

Kyiv, Ukraine

E-mail: dstrikhovskiy@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4181-8573

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE DAIRY BUSINESS OF UKRAINE

Abstract

Introduction. *The dairy business is one of the basic components of the agri-food sector of Ukraine, which provides the population with food, creates employment in rural areas and promotes the development of entrepreneurial activity in related sectors of the economy. At the same time, the functioning of the dairy industry takes place in conditions of significant economic and social transformations associated with military risks, worsening demographic situation in rural areas, inflationary processes and integration into the European economic space.*

Methods. *In the research process, a set of general scientific and special methods of scientific knowledge were used. To study the socio-economic aspects of the development of entrepreneurship in the dairy business, a systematic approach, methods of scientific generalization, economic and institutional analysis were used. The assessment of the current state of the dairy industry, trends in the development of entrepreneurship, the level of cooperation, digitalization and the influence of economic and social factors was carried out using statistical, comparative, monographic and analytical methods. The justification of directions for increasing the efficiency of the functioning of dairy enterprises was carried out using the structural-logical method and the method of abstraction.*

Results. *The socio-economic aspects of entrepreneurship development in the dairy business of Ukraine were studied and the main factors influencing the efficiency of dairy enterprises in the conditions of military and European integration challenges were identified. It was established that the development of dairy entrepreneurship largely depends on the level of state support, investment activity, development of cooperation, digitalization of production processes and adaptation to EU standards. Priority areas for increasing the competitiveness of the dairy business were substantiated, which include the modernization of production, the development of family farming, the introduction of digital technologies, support for the production of products with high added value and improvement of the institutional environment for the functioning of the industry.*

Discussion. *Prospects for further research are to develop mechanisms to increase the economic sustainability of dairy enterprises, develop digitalization of production and logistics processes, and improve state support instruments for dairy business. Of particular relevance are studies on the development of cooperative forms of management, ESG-oriented*

management models, production of products with high added value, and adaptation of dairy enterprises to the requirements of the European market in the context of military and European integration transformations.

Keywords: dairy business, entrepreneurship, dairy farming, milk processing, socio-economic development, cooperation, digitalization, competitiveness, state support, value added chains, food security, European integration.

References

1. Shust, O. A., Svynous, I. V., Ibatullin, M. I., Sira, Yu. V., & Artimonova, I. V. (2023). Orhanizatsiino-ekonomichni zasady funktsionuvannya molochnoho skotarstva v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Organizational and economic principles of dairy cattle breeding functioning under martial law in Ukraine]. *Prodovolchi resursy* [Food Resources], 11(20), 265–273. <https://doi.org/10.31073/foodresources2023-20-25>
2. Krasnorutskiy, O. O., Smihunova, O. V., & Chyhrynov, Ye. I. (2023). Stratehichni orientyry upravlinnia rozmiramy ta masshtabamy vyrobnytstva ahrarnykh pidpriemstv molochnoho napriamu [Strategic guidelines for managing the size and scale of dairy agricultural enterprises]. *Naukovo-tekhnichnyi biuleten IT NAAN* [Scientific and Technical Bulletin of IT NAAS], 129, 90–102. <https://doi.org/10.32900/2312-8402-2023-129-90-102>
3. Basiurkina, N. Y. (2013). Osoblyvosti kontsentratsii ahropromysloвого vyrobnytstva Ukrainy [Features of concentration of agro-industrial production in Ukraine]. *Ekonomichni innovatsii* [Economic Innovations], 52, 38–49.
4. Zhytnyk, T. P. (2016). Derzhavna polityka stymuliuвання rozvytku dribnotovarnoho ahrarnoho vyrobnytstva yak chynnyk pidvyshchennia zainiatosti ta dokhodiv na seli [State policy for stimulating small-scale agricultural production development as a factor of increasing employment and rural incomes]. *Produktyvnist ahropromysloвого vyrobnytstva* [Productivity of Agro-Industrial Production], 28, 22–28.
5. Shuliar, A. L., & Shuliar, A. L. (2021). Innovatsiyni rozvytok haluzi molochnoho skotarstva: svitovi tendentsii ta vitchyzniani perspektvy [Innovative development of dairy cattle breeding: global trends and domestic prospects]. *Innovatsii u vyshchii ahrarnii osviti ta stalii rozvytok silskoho hospodarstva Polshchi ta Ukrainy* [Innovations in Higher Agricultural Education and Sustainable Development of Agriculture in Poland and Ukraine], pp. 91–95.
6. Mozhelianska, A. V., & Sahachko, Yu. M. (2025). Osnovni vektory perekhodu molochnoho skotarstva na orhanichni tekhnologii [Main vectors of transition of dairy cattle breeding to organic technologies]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, 7, 45–51.
7. Voloshchuk, M. (2024). Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannya innovatsiynykh mekhanizmv rozvytku pidpriemstv – vyrobnykiv moloka [Theoretical and methodological foundations of formation of innovative mechanisms for the development of milk-producing enterprises]. *Scientific Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Economics*, 3–4, 30–36. <https://doi.org/10.31861/ecejournal.2024.3-4.30-36>
8. Prusova, H. (2026). Metodolohichni ta metodychni pidkhody do otsiniuvannya vyrobnychoho potentsialu ahrarnoho pidpriemstva molochnoho napriamu [Methodological approaches to assessing the production potential of dairy agricultural enterprises]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 352(2), 575–581. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-352-2-89>
9. Lavruk, V. V., Slavina, N. A., & Lavruk, O. S. (2022). Upravlinnia rozvytkom silskohospodarskykh obsluhovuiuchykh molochnykh kooperatyviv: problemy ta perspektvy [Management of development of agricultural dairy service cooperatives: problems and prospects]. *Ahrosvit*, 9–10, 36–43. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.36>
10. Nikitchenko, S., Humeniuk, V., Karpenko, V., & Andrushko, V. (2025). Ryzky ta perspektvy pidprijemnytskoi diialnosti u sferi vyrobnytstva moloka [Risks and prospects of entrepreneurial activity in milk production]. *Modeling the Development of the Economic Systems*, 1, 504–512. <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-67>
11. FAO. (2022). *Digital technologies in agriculture and rural areas – Status report*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Retrieved from <https://www.fao.org>
12. Skopenko, N., Yevsieieva-Severyna, I., & Bovkun, A. (2019). Suchasnyi stan ta perspektvy rozvytku rynku moloka ta molokoproduktiv Ukrainy [Current state and prospects of development of the milk and dairy products market in Ukraine]. *Prodovolchi resursy*, 7(13), 279–290. <https://doi.org/10.31073/foodresources2019-13-27>
13. Ishchenko, A. V., & Svynous, I. V. (2014). Orhanizatsiino-ekonomichni zasady rozvytku silskohospodarskoi kooperatsii [Organizational and economic principles of agricultural cooperation development]. *Ekonomika ta upravlinnia APK*, 1, 77–83.
14. Stetsenko, A. R., Orykhivska, O. M., & Kononenko, N. O. (2026). Suchasnyi stan ta potentsial rozvytku orhanichnoho sektoru Ukrainy v umovakh hlobalnykh vyklykiv [Current state and development potential of the organic sector of Ukraine under global challenges]. *Ahroekolohichni zhurnal*, 1, 22–32. <https://doi.org/10.33730/2077-4893.1.2026.301245>

Received: 03.02.2026 / Review 04.17.2026 / Accepted 04.30.2026